

KOIDULA ÄRKAMISAEGNE PÄRAND ÜLISTAB ISAMAAD

horisont

KULTUURILOOLISE
ARHIIVI
ERINUMBER
88 LK

2/2024 APRILL-MAI • HIND 6.90

Käsikirjakogud pakuvad üllatavaid avastusi

ELULOOD JA
KIRJAVAHETUSED
AITAVAD TÄITA AJALOO
VALGEID LAIKE

MILLEST KÕNELEB
KARL ASTI
DIPLOMAADIPASS?

VAINO VAHINGU
ISIKUMÜÜT
JA TEGELIKKUS

SISUKORD

- 3** | Kogumisvõistlus ootab sõjalugusid
- 4** | 115 aastat kirjandusmuuseumi arhiiv-
raamatukogu
- 6** | Vanad maakaardid anneta rahvusraamatu-
kogule
- 7** | Eestist saab Euroopa tuumauuringute
organisatsiooni liige
Rakubioloogid on kirjastanud keeleteo väärilise
õpiku
- 8** | KRISTI METSTE, EVE ANNUK
Eesti kultuurilooline arhiiv eile, täna ja homme
- 14** | ARNE MERILAI
Käskkirjade osakond – uurija abiline
- 18** | REBEKKA LOTMAN, MARIA-KRISTIINA
LOTMAN, MIHHAIL LOTMAN
Üllatavad arhiivileiud ja Alliksaare fond
- 22** | MART VELSKER
Gustav Suitsu luule taasavastamine
- 26** | SIRJE OLESK
Koidula pärand
- 30** | INDREK OJAM
Müüt ja sotsiaalsed rollid Vaino Vahingu
isikuarhiivis
- 34** | ANNIKA VIHT
Käskkirjakogud eesti vanema kirjakeele allikana
- 38** | PIRET NOORHANI
Väliseestlaste ajaloojärandi hoid kui rahvuslik
ühistöö
- 42** | MARIN LAAK
„Kalevipoja“ tõlkimise lugu – kingitus
eestlastele maailmas
- 46** | ANU RAUDSEPP
Hugo Raudsepa retsensioon Mart Raua
näidendile „Mööök väravas“ 25. XI 1940
- 48** | VALLO KEPP
Suur tuba
- 52** | TIIU JAAGO
Ajaloo valgetest laikudest elu ja armastuseni
- 56** | TIINA ANN KIRSS, KANNI LABI
Kirjad ja kirjavahetused
- 60** | MAARJA HOLLO
Autobiograafiliste allikate kogumine Eesti
kultuuriloolises arhiivis
- 64** | AIGI RAHI-TAMM
Kogumistöö – „see on mu eluteele kibuvitsa
puistanud“. Kogukonna kaasamine ühis-
loomesse Jakob Hurda kaastööliste aegu
- 70** | MARILYN MÄGI
Kodus ja võõrsil: paiga- ning rännu-
kirjeldused ühe kaugsõidukapteni eluloo
näitel
- 72** | VILVE ASMER
Eesti kultuuriloolise arhiivi fotokogu
kujunemine ja kogumistöö
- 76** | REET MARK
Üllatusi pakkuv kunstikogu
- 80** | JANIKA KRONBERG
Millest kõneleb Karl Asti diplomaadipass?
Väljavõtteid
- 82** | MARIN LAAK
Veebiportaal „Kreutzwaldi sajand“ pakub
usaldusväärset kirjandusloolist teavet
- 84** | RAAMAT
Armas hiilgav laulik. Ivar Ivaski ja Marie
Underi kirjavahetus 1957–1958
Kreutzwaldi ja Koidula kirjavahetus
- 86** | ENIGMA
Veel kujundite pindalade leidmisi
- 87** | RISTSONA
- 88** | MÄLUSÄRU
Auhinnaks raamat!

horisont

FOTO: VALLO KRUISEER

See Horisont on võrreldes tavapärase numbriga hoopis teisest puust, keskendudes põhjalikumalt kui eales varem meie kirjandus- ja kultuuriloole.

Nimelt tähistab Tartus Vanemuise tänaval kirjandusmuuseumis tegutsev Eesti kultuurilooline arhiiv ehk EKLA tänavu aprillis 95. sünnipäeva. Väärrika tähtpäeva puhul otsustasime koos EKLA perega lähemalt tutvustada selle tähtsa varamu olemust ja tööd.

Tõsi, Horisondi lugeja on harjunud eeskätt artiklitega täppisteaduste, tehnoloogia ja ajaloo vallast, ent samavõrd huvitav on teada saada, millega tegelevad näiteks kirjandusteadlased. Nemad ja nende uurimistööd on ju meie teadusilma lahutamatu osa ja väärt suuremat tähelepanu.

Kultuurilooline arhiiv on keskne asutus, mis kogub ja hoiab kirjanduslikku pärandit, meie kirjanike ning teistegi kultuuriloos oluliste isikute ja institutsioonide arhiive ning viimasel ajal ka tavanimeste elulugusid. Miks on see tähtis? Ikka

seepärast, et nende materjalide uurimine aitab mõtestada eestlaseks olemist, selgitada meie kultuuri tähendust ning mineviku ja oleviku seoseid meie maailmapildi kujunemises. Selles erinumbris olemegi püüdnud pakkuda võimalikult laia ülevaadet päevakohastest uurimisteedest, mis toetuvad kultuuriloolises arhiivis talletatud ajalooallikatele. Siia kaante vahele koondatud artiklite autorid on innukad Eesti kirjanduse ja kultuuri uurijad, kes selgitavad arhiivitöö ja -ainese, näiteks vanade käsikirjade, elulugude ja kirjavahetuste tähendust ajaloouurimises. Samas on luubi all ka uurijaid üllatanud arhiivileidud, meie rahvusliku suurkuju Lydia Koidula pärand, väliseestlaste arhiivid, rahvuseepose „Kalevipoeg“ ingliskeelse tõlke sünd, Vaino Vahingu isikumüüt ning EKLA foto- ja kunstikogu.

Selle erinumbriga tahame näidata, et kultuur on süsteem, mis vajab alatihi sündivate uute kultuurinähtuste kõrval toimimiseks ka ajaloolist teadmist, ning et täppisteaduste kõrval on tähtsad ka humanitaarteadused.

Loodan, et erinumber pakub huvitavat vaheldust. Juunis on taas kõne all Horisondi harjumuspärased teemad.

Palju õnne EKLA perele! •

Ulvar Käärt
Ulvar Käärt, peatoimetaja

ERINUMBRI VÄLJAANDMIST ON TOETANUD
EESTI KULTUURKAPITAL

EESTI KULTUURKAPITAL

ESIKAANE FOTO: VIDA PRESS / ALAMY

Ulvar Käärt, peatoimetaja
ulvar@horisont.ee

Piret Pappel, toimetaja
piret@horisont.ee

Monika Salo, keeleteoimetaja
monika.salo@loodusajakiri.ee

Kersti Tormis, kujundaja
kersti@horisont.ee

Mariliis Kesküla, turundusjuht
mariliis@loodusajakiri.ee

Riho Kinks, reklaam
riho.kinks@loodusajakiri.ee

Katre Palo, tegevjuht
loodusajakiri@loodusajakiri.ee

Tellimine: 617 7717,
www.tellimine.ee

Ilmunud aastast 1967, 6 numbrit aastas

Toimetus: Rävala pst 10,
15042 Tallinn
tel 610 4105

e-post: horisont@horisont.ee

Vaata ka Horisondi seina Facebookis!

Väljaandja: MTÜ Loodusajakiri,
Rävala pst 10, 15042 Tallinn
e-post: loodusajakiri@loodusajakiri.ee

ISSN 2228-3471 (e-luger)
Autoriõigus: MTÜ Loodusajakiri,
2024

Trükkitud Printall AS

EESTI TEADUSTE AKADEEMIA

HARIDUS- JA
TEADUSMINISTEERIUM

Ajakiri ilmub
haridus- ja teadusministeeriumi
toetusel

Trükktoode
4041 0820